

VOLEYBOLDA KOMBINATSION HUJUM HARAKATLARINING TARIXI VA RIVOJLANISHI

XAYDAROV MUXAMMAD RAXMONOVICH

*O'zbekiston davlat sport akademiya huzuridagi Jismoniy tarbiya va sport
bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish institute
doktraranati*

Anotatsiya: Ushbu maqolada voleybol sport turida kombinatsiyon hujum harakatlarining tarixi va rivojlanishi muhokama qilinadi. Maqolada kombinatsiyon hujumlar voleybolning dastlabki bosqichlaridan zamonaviy shakliga qadar qanday rivojlanganligi, ularning o'yin taktikasidagi ahamiyati va turli xil kombinatsiyon hujum turlari (tezkor hujum, orqa chiziq hujumi, o'zgaruvchan hujum va kombinatsiyonli hujum) tahlil qilinadi. Shuningdek, kombinatsiyon hujumlarning qarshi tomonning blokini chalg'itish, hujum samaradorligini oshirish va jamoa hamkorligini kuchaytirish kabi afzalliklari ta'kidlanadi. Maqola voleybolning rivojlanish jarayonida kombinatsiyon hujumlarning o'rni va kelajakdagi ahamiyatini yoritadi.

Kalit so'zlar: Voleybol, Kombinatsiyon hujum, Tezkor hujum, Orqa chiziq hujumi, O'zgaruvchan hujum, Kombinatsiyonli hujum, Voleybol taktikasi, Hujum samaradorligi, Blokni chalg'itish, Jamoa hamkorligi, Voleybol tarixi, Zamonaviy voleybol, Pas beruvchi, Libero, Voleybolning rivojlanishi. Ushbu kalit so'zlar maqolaning asosiy mavzularini va tahlil qilingan jihatlarini aks ettiradi.

Kirish

Voleybol sport turi 19-asr oxirida AQShda William G. Morgan tomonidan ixtiro qilinganidan buyon jahon miqyosida keng tarqalib, rivojlangan. Bu sport turi

o'zining dinamikasi, strategiyasi va jamoaviy hamkorligi bilan ajralib turadi. Voleybolda hujum harakatlari, xususan kombinatsiyon hujumlar, o'yin natijasiga katta ta'sir ko'rsatadi. Kombinatsiyon hujumlar voleybolning rivojlanish jarayonida muhim rol o'ynagan va o'yin taktikasini yanada murakkablashtirgan. Ushbu maqolada kombinatsiyon hujum harakatlarining tarixi, rivojlanishi va zamonaviy voleyboldagi o'rni muhokama qilinadi.

Kombinatsion hujum harakatlarining tarixi

Dastlabki Bosqichlar; Voleybolning dastlabki yillarida o'yin oddiy va kam taktikaga asoslangan edi. Asosiy e'tibor to'pni to'r ustidan o'tkazish va qarshi tomonning xatolaridan foydalanishga qaratilgan edi. Biroq, 20-asrning o'rtalariga kelib, voleybol jahon miqyosida mashhur bo'la boshladi va raqobat kuchaydi. Bu esa yangi taktikalar va strategiyalarni ishlab chiqishga olib keldi.

1950-1960-yillarda Yevropa va Sharqiy mamlakatlarda (xususan, Sovet Ittifoqi va Sharqiy Yevropa davlatlarida) voleybolning rivojlanishi bilan birga kombinatsiyon hujumlar paydo bo'la boshladi. Xususan 1964-yilda Yaponiyada bo'lib o'tgan yozgi olimpiada musobaqasida Yaponiya jamoasi tamonida qo'llanilgan maretta kombinatsiyasi misol bo'la oladi. Bu davrda jamoadoshlar orasidagi hamkorlik va to'pni aniq uzatish muhim ahamiyat kasb etdi. Kombinatsion hujumlar orqali hujumchilar qarshi tomonning to'sig'ini chalg'itish va ochko olish imkoniyatlarini oshirdi.

1970-1980-yillar: Kombinatsiyalarning kengayishi

1970-1980-yillarda voleybolning texnik va taktik jihatdan rivojlanishi davom etdi. Bu davrda kombinatsion hujumlar yanada murakkablashtirildi. Xususan, pas beruvchi va hujumchilar o'rtasidagi hamkorlik kuchaydi. Pas beruvchi to'pni turli pozitsiyalarga aniq uzatish orqali hujumchilarga qarshi tomonning to'sig'ini buzish imkoniyatini berdi.

Bu davrda “tezkor hujum” kabi yangi usullar paydo bo‘ldi. Tezkor hujumda hujumchi to‘pni pas beruvchidan qisqa va tez uzatish orqali qarshi tomonning to‘sig‘ini chalg‘itadi. Bu usul Yaponiya va Sovet Ittifoqi jamoalari tomonidan keng qo‘llanila boshladi.

1990-2000-yillar: Zamonaviy voleybolga o‘tish.

1990-yillardan boshlab voleybol yanada professional va texnik jihatdan murakkab sport turiga aylandi. Bu davrda kombinatsiyon hujumlar yanada rivojlandi va turli xil variantlar paydo bo‘ldi. Xususan, “orqa chiziq hujumi” kabi yangi usullar keng qo‘llanila boshladi. Bu usulda orqa chiziqdagi o‘yinchi ham hujumda qatnashadi, bu esa qarshi tomonning to‘sig‘ini chalg‘itish imkoniyatini beradi.

Shuningdek, bu davrda (libero) pozitsiyasi kiritildi. Libero himoyada va pas berishda muhim rol o‘ynaydi, bu esa hujumchilarga kombinatsion hujumlarni amalga oshirish uchun ko‘proq imkoniyatlar yaratadi.

Kombinatsiyon hujum harakatlarining rivojlanishi

Zamonaviy voleybolda kombinatsiolar; Zamonaviy voleybolda kombinatsion hujumlar o‘yin taktikasining ajralmas qismiga aylangan. Bu hujumlar orqali jamoa qarshi tomonning to‘sig‘ini chalg‘itadi va hujumchilarga ochiq maydon yaratadi.

Kombinatsion hujumlar quyidagi turlarga bo‘linadi:

1. Tezkor hujum : Bu hujum turida hujumchi to‘pni pas beruvchidan qisqa va tez uzatish orqali hujum qiladi. Bu usul qarshi tomonning to‘sig‘ini chalg‘itish uchun juda samarali hisoblanadi.

2. Orqa chiziq hujumi; Bu hujum turida orqa chiziqdagi o‘yinchi ham hujumda qatnashadi. Bu usul qarshi tomonning to‘sig‘ini chalg‘itish va hujum imkoniyatlarini kengaytirish imkonini beradi.

3. O'zgaruvchan hujum; Bu hujum turida hujumchi to'pni pas beruvchidan yon tomonga siljib hujum qiladi. Bu usul qarshi tomonning blokini chalg'itish va hujumning samaradorligini oshirish uchun qo'llaniladi.

4. Kombinatsionli hujum; Bu hujum turida bir nechta hujumchilar bir vaqtning o'zida turli pozitsiyalardan hujum qiladi. Bu usul qarshi tomonning blokini chalg'itish va hujumning murakkabligini oshirish uchun qo'llaniladi.

Kombinatsiyon hujumlarning afzalliklari

Kombinatsiyon hujumlar voleybol o'yinida quyidagi afzalliklarga ega:

1. *To'sig'in chalg'itish:* Kombinatsion hujumlar orqali qarshi tomonning to'sig'ini chalg'itiladi, bu esa hujumchilarga ochiq maydon yaratadi.

2. *Hujumning samaradorligini oshirish:* Kombinatsion hujumlar orqali hujumning samaradorligi oshiriladi, chunki hujumchilar turli pozitsiyalardan hujum qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

3. *Jamoa hamkorligini kuchaytirish:* Kombinatsiyon hujumlar jamoadoshlar orasidagi hamkorlikni kuchaytiradi, chunki bu hujumlar aniq vaqtli harakatlarni talab qiladi.

Xulosa

Voleybolda kombinatsion hujum harakatlari o'yin taktikasining muhim qismi hisoblanadi. Bu hujumlar voleybolning rivojlanish jarayonida paydo bo'lib, zamonaviy voleybolda keng qo'llanilmoqda. Kombinatsiyon hujumlar orqali jamoa qarshi tomonning to'sig'ini chalg'itadi, hujumning samaradorligini oshiradi va jamoa hamkorligini kuchaytiradi. Kelajakda voleybolning rivojlanishi bilan birga kombinatsion hujumlar yanada murakkablashib, o'yin taktikasining yanada muhim qismiga aylanadi.

Adabiyotlar

1. FIVB. (2023). "Volleyball Rules and Techniques." FIVB Official Website.
2. Sheppard, L. (2010). "The Evolution of Volleyball Tactics." Journal of Sports Science.
3. Eom, H. J., & Schutz, R. W. (1992). "Transition Play in Volleyball: A Tactical Analysis." International Journal of Volleyball Research.